

HUISNAMEN VII

Een goede naam houdt zelfs in het duister zijn glans (Engels gezegde)

Hans de Groot

In *De Biltse Grift* 1998, nr. 23 vertelde ik u over het mogelijke verband tussen het huis *BRYN-ALYN* op Beetslaan 34 en het gebied rond de plaats Wrexham in N.O.-Wales. Een van onze lezeressen, mevrouw E. de Jong-Horn, die in de jaren 1956-1967 in *BRYN-ALYN* heeft gewoond, raakte aangestoken door mijn nieuwsgierigheid naar de reden waarom bankier Nijgh in 1917 zijn villa *BRYN-ALYN* noemde.

Begin dit jaar kreeg zij de gelegenheid om samen met haar in Liverpool wonende dochter het stadje Wrexham in Wales aan te doen. Op aanwijzingen van de Wrexham Library vonden zij in de omgeving van het plaatsje Llai het huis *Bryn Alyn Hall*, een voormalige school voor gehandicapte jongens. Een aantal jaren geleden werd deze school wegens een zedenschandaal gesloten. De hierbij afgedrukte foto maakte mevrouw De Jong van het nu leegstaande pand en van de toegang tot het terrein. De omgeving deed echter in niets denken aan het beboste duinachtige landschap waar indertijd de Bilt-hovense villa *BRYN-ALYN* werd gebouwd. Zou dít nu het pand zijn, dat zo sterk in de herinnering van de heer Nijgh was blijven voortleven?

Toch blijkt het al een oud gebouw te zijn met een historie, die minstens 150 jaren teruggaat, hetgeen blijkt uit het uit 1905 daterende boek *A history of the old parish of Gresford* van A.N.Palmer, waarvan mevrouw De Jong een uittreksel kreeg toegestuurd.

Hierin wordt namelijk gesproken over een omstreeks 1850 in de omgeving van Llai staand huis *Bryn Alyn* 'with 30 acres of land.' Bood het pand aan het einde van de vorige eeuw soms onderdak aan een ander soort internaat, waar de in 1876 geboren heer Nijgh een deel van zijn schoolopleiding heeft genoten?

Ook dit blijft helaas een vraagteken. Spijtig genoeg moet ik tot de slotsom komen, dat het onmogelijk is gebleken de gedachtegang van de heer Nijgh bij de naamgeving na zoveel jaren nog te reconstrueren. Mijn hartelijke dank voor de spontane steun van mevrouw De Jong, haar dochter Suzanne Hill en Miss Joy Thomas van de Wrexham Library and Arts Centre bij dit onderzoek.

Bij het verlenen van de bouwvergunning voor onderstaand pand op 17 juli 1911 bestond de Marislaan nog niet, zodat de locatie van de nieuw te bouwen villa werd aangegeven als 'ten zuid-oosten van de Soestdijkscheweg'. Aanvankelijk werd de adressaanduiding Marislaan 1 en na de straatnaamwijziging in 1926 werd het Bilderdijklaan 15. Het gebouw zou verrijzen in een gebied met bos, zandverstuivingen en heide achter de aan de Soestdijkseweg liggende villa *Fornhese* (zie *De Biltse Grift* nr. 23). Komende van de Soestdijkseweg is het goed merkbaar dat de Bilderdijklaan in de tweede bocht enigszins omhoog loopt. Het is nauwelijks een heuvel te noemen. Toch heeft deze

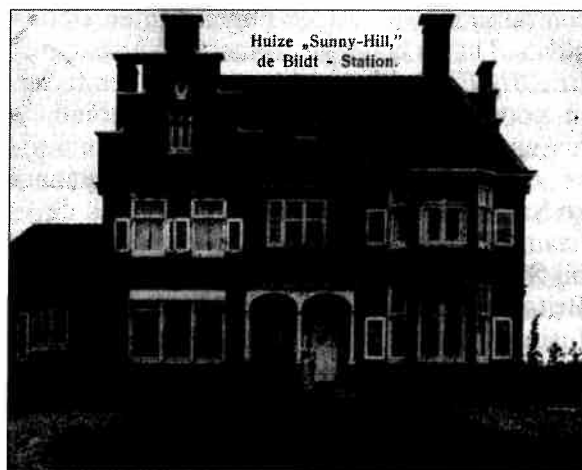
lichte duinachtige verhoging, die zich in het landschap links van de weg enigszins voortzette, gezorgd voor de naamgeving van de villa *ZONNEHEUVEL*. De grond werd in 1910 door mejuffrouw Cornélie F. van Hengst uit Utrecht gekocht van mr. J.E. Ameshoff, de bewoner van de villa *Ensay*. In juli 1912 werd de in haar opdracht door architect Jan Stuiveling uit Zeist ontworpen villa opgeleverd. Het is onduidelijk of mejuffrouw van Hengst de villa zelf heeft bewoond, want vrij kort na de oplevering werd het huis verkocht aan haar zwager jonkheer mr. J.F. Hooft Graafland, secretaris van het College van Curatoren van de Rijksuniversiteit van Utrecht. Uit het begin jaren tachtig door Richard Langman gehouden interview met de dochter van jonkheer Hooft Graafland, jonkvrouw Cyprienne G.C. Hooft Graafland (zie *De Biltse Grift* nr. 3) blijkt, dat de villa in de beginjaren verhuurd is geweest aan Engelse bewoners. Vermoedelijk is in die periode de huisnaam *SUNNY-HILL* in gebruik geweest.

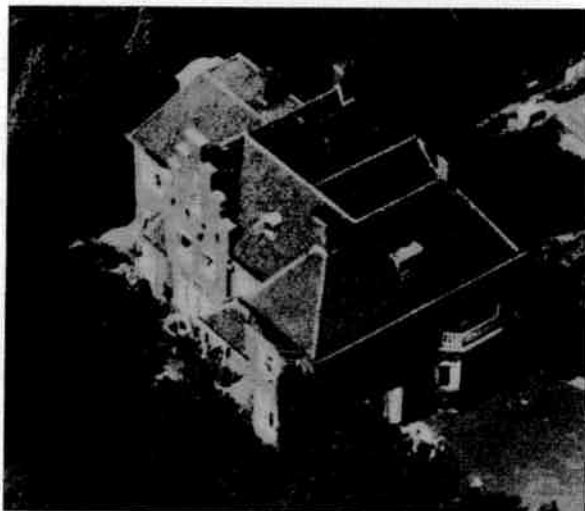
Tussen 1918 en 1920 was de villa verhuurd aan Wicher Jansen, fabrikant, die alleen 's winters *ZONNEHEUVEL* bewoonde en de zomermaanden doorbracht in een van de naar de figuren uit de Dierenriem vernoemde villa's van Hotel de Leyen. In 1921 betrok jonkheer Hooft Graafland de villa zelf samen met zijn echtgenote jonkvrouw Bernadina M. Hooft Graafland-Van Hengst en hun dochter jonkvrouw Cyprienne G.C. Hooft Graafland. Na zijn overlijden in 1923 nam zijn weduwe het beheer over *ZONNEHEUVEL* in handen en vergrootte in de loop van de jaren het bij de villa behorende grondgebied tot het hele terrein omsloten werd door de Bilderdijklaan, Tollenslaan en Hasebroeklaan. Gedurende de Tweede Wereldoorlog bleef de villa (mede-)bewoond door jonkvrouw Cyprienne G.C. Hooft Graafland en mogelijk ook door haar moeder. In zijn boek *Bezeten en verzet* vertelt drs. Brugman, dat de Duitse generaal Hans Wolfgang Reinhard, commandant van het LVVVIII-Armeekorps, in 1943 besloot zijn aan het Janskerkhof in Utrecht liggende hoofdkwartier te verplaatsen naar het terrein van *ZONNEHEUVEL* in Bilthoven. In hoog tempo werden daarvoor in het achter de villa gelegen bosgebied een fors aantal zware bunkers gebouwd. In de villa zelf werd de staf van het genoemde legerkorps gehuisvest. Schadevrij kwam *ZONNEHEUVEL* de oorlog niet door. Bij een van de vele bombardementen in deze omgeving raakte de linker zijgevel zwaar beschadigd, waarbij het karakteristieke trapgeveltje verloren ging. Dit

geveltje is bij het herstel van de schade niet meer teruggekomen. In april 1945 verliet jonkvrouw Cyprienne, de laatste van deze Hooft Graafland-tak, definitief de villa.

In 1946 werden de eerste tien leerlingen ingeschreven bij het 'Christelijk Onderwijs Instituut Zonneheuvel voor LO en ULO met Jongensinternaat' onder directie van Trijnco G. de Groot. Na Militair Hoofdkwartier een volslagen nieuwe bestemming voor de villa. Tot 1969-1970 roffelden de voeten van meer dan 450 jongens door de gangen en over de trappen van *ZONNEHEUVEL*. Waarschijnlijk dateert de uitbreiding aan de rechtkant van de villa uit die periode. De heer T.G. de Groot, die aanvankelijk met zijn gezin op *ZONNEHEUVEL* woonde, verhuisde in 1956 naar een nieuw pand dat schuin tegenover *ZONNEHEUVEL* was gebouwd. Hierover later meer. In 1970 wordt het 'Christelijk Jongensinternaat Zonneheuvel' opgeheven en verschijnt als nieuwe gebruiker van de villa het 'Internaat van de Rijkspolitie Zonneheuvel', dependance van de 'Varenkamp'. Nadat dit opleidingsinstituut in 1973 een ander onderkomen had gekregen viel er een langjarige stilte over *ZONNEHEUVEL*. Pas in 1981 werd die enigszins verbroken toen Richard Langman als een soort kraakwacht het pand betrok. Hij woonde er tot juli 1989, het moment waarop na zevenenzeventig jaren het doek voor *ZONNEHEUVEL* definitief viel. Slopers haalden het pand neer om plaats te maken voor de nieuwbouw van twaalf luxe villa's. Ik raad u aan het verhaal van Richard Langman over zijn tijd op *ZONNEHEUVEL* eens te lezen. U vindt het in *De Biltse Grift*, nr. 3.

Op de eerste foto ziet u de villa omstreeks het jaar 1914, toen het de naam *Sunny-Hill* droeg. De tweede foto dateert uit de periode dat de villa in gebruik was als internaat.

Voor een perceel grond schuin tegenover ZONNEHEUVEL werd al in 1950 een bouwvergunning aangevraagd door de heer H.A.Nuse (Wijnhandel en Slijterij) op Emmaplein 1. Wegens familieomstandigheden moest de heer Nuse twee keer verlenging van de bouwvergunning aanvragen. Daarna is vermoedelijk de verleende bouwvergunning vervallen. Het perceel bleef bosgebied tot 1956, toen de heer T.G. de Groot, die het wonen in het pand van een jongensinternaat misschien wel erg onrustig vond, een nieuwe bouwvergunning aanvroeg. Begin 1956 begon de bouw van de bungalow. De toekomstige bewoner was zo geïnteresseerd in de vorderingen van de bouwer, dat hij regelmatig een kijkje ging nemen. "Ik ben even naar de overkant", zei hij dan tegen zijn echtgenote. Dit werd een dusdanig gevleugelde uitdrukking in het gezin De Groot, dat de bungalow na oplevering de huisnaam *D' OVERKANT* meekreeg.

Het komt veelvuldig voor, dat een huis de oorspronkelijke huisnaam blijft dragen ongeacht de wisseling van bewoners. Uitzonderlijker is het, dat een huisnaam de leden van een familie blijft volgen ongeacht hun woonplaats. Dit nu is het geval met de huisnaam *BERBICE*. Berbice is de naam van een rivier in voormalig Brits-Guyana. In het gebied tussen de rivier Berbice en de rivier Corantijne, die deels de grens vormt tussen Guyana en Suriname, draagt ook een landstreek de naam Berbice. Tot 1814 behoorde dit gebied bij Suriname en daarna is het afgestaan aan Brits-Guyana. Waarschijnlijk heeft de heer Insinger ooit in Berbice gewerkt en is dit een belangrijke tijd in zijn leven geweest. In 1945, jaren na zijn terugkeer naar Nederland, wist hij een stel oude hardstenen pilasters van omstreeks 1850-1875 op de kop te tik-

ken. Hij liet daarin de naam *BERBICE* uithouwen en ze bij de inrit van zijn huis in Velp plaatsen. Na het overlijden van haar ouders liet mevrouw J. Hijmans-Insinger de pilasters overbrengen naar Bilthoven waar ze tot 1998 de oprit naar haar woning Pieter de Hooghlaan 7 hebben gesierd. In dat jaar vertrok mevrouw Hijmans-Insinger op 97-jarige leeftijd naar Baarn, maar het deed haar leed de huisnaam *BERBICE* zomaar in Bilthoven achter te laten. Haar neef mr. J.P. van Soest te Bussum voelde met haar mee en liet de pilasters overbrengen naar zijn huis aan de Prins Hendriklaan 8 te Bussum, waar zij nu zijn inrit markeren.

Wist u overigens dat van Dale, Het Groot Woordenboek der Nederlandse taal vermeldt: In de uitdrukking *iemand naar de barbiesjes wensen*, naar Berbice (thans Guyana), waar een moordend klimaat heerst, dus gelijkstaand met: *iemand naar de Mokerhei*, naar de hel wensen; - naar de barbiesjes gaan, om zeep gaan.

Helaas verdween de naam *HOREV* al tientallen jaren geleden van de gevel van het huis Soestdijkseweg Zuid 260, hoek Boslaan. In 1914 liet J. Reijnsbach, voormalig president van de Javasche Bank, deze villa naar ontwerp van architect H.P. van der Haar in Park Vogelenzang bouwen. Wat inspireerde hem bij de naamgeving *H(oop) O(p) R(ust) E(n) V(rede)* van zijn nieuwe woning? Was het de net uitgebroken Eerste Wereldoorlog, waren het persoonlijke ervaringen uit het verleden? Wij kunnen er slechts naar gissen. Dat het echt een comfortabele villa moest worden bewijst wel het feit, dat er nog tijdens de bouw een biljartkamer aan werd toegevoegd.

Deze werd gebouwd in de tuin maar was via een gang vanuit het huis bereikbaar. De villa is zeker tot 1949 in bezit van de familie Reijnsbach geweest. In dat jaar werd namelijk door de Erven Wijlen de Heer J. Reijnsbach een bouwvergunning aangevraagd voor het herstellen van schades door oorlogsgeweld. De naam *HOREV* heeft het zeker niet zolang op de gevel uitgehouden, want na 1927 vinden wij deze naam niet meer vermeld in de adresboeken van De Bilt / Bilthoven.

Een in 1951 verleende bouwvergunning staat op naam van een nieuwe bewoner met de moeilijk op een enkel visitekaartje passende naam: Vereniging tot Bevordering van de Landbouwtuigpaardenfokkerij in Nederland. Begin zeventiger jaren krijgt de aanvrager, Paardenstamboek VLN, een bouwvergunning voor de definitieve verbouwing van de villa tot kantoorpand. Behoudens de toevoeging van enkele stalen vluchtrappen wordt gelukkig het uiterlijk van de villa nauwelijks aangetast. In 1989 betreft het reisbureau Perestroyka Reizen Nederland voor een aantal jaren het pand. De gevel wordt schoongemaakt en de raam- en deurpartijen blauw geschilderd. Daarna heeft de Handelsonderneming H.L.J. Timmermans & Zn er zijn kantoren gevestigd. De hierbij afgedrukte foto dateert van omstreeks 1916.

Enige huiver voor de aantasting van het natuurlijke karakter van Bilthoven Noord klonk door bij een in 1926 verstrekte bouwvergunning. Het ging hier om een bouwplan voor een landhuis aan de Ten Katelaan. Uiteindelijk kwam de toestemming om te bouwen mits "de sierbanden in de gevel niet in te sprekende kleuren worden uitgevoerd" en "door het aanbrengen eener behoorlijke beplanting dit gebouw zodanig wordt gemarkeerd dat geen aanstoot wordt gegeven aan de landelijke omgeving." Onder deze voor-

waarden kwam het huis Ten Katelaan 11 in Bilthoven tot stand. Landelijk was de omgeving zeker. Het huis kwam te staan op een groot perceel bosgrond dat zich uitstreckte tot in de bocht van de Ten Katelaan aan de kant van de Haydnlaan. De opdrachtgever voor de bouw was Willem Joachim Pieter Suringar, in 1876 geboren in Maastricht. In 1927 betrok hij het nieuwe landhuis samen met zijn in 1870 in Leiden geboren echtgenote M.C.H. Kern en tooide de aan de straatkant liggende achtergevel met de in forse koperen letters uitgevoerde huisnaam

RAPENBURGH. De voorgevel van het huis met de entreepartij is naar de tuin gericht. En waarom *RAPENBURGH*? De geschiedenis blijkt een bijzonder verband gelegd te hebben tussen Maastricht, het geslacht Suringar en de stad Leiden. In Maastricht liggen de wortels van vele generaties Suringar. Hun familiearchief berust dan ook in het Maastrichts gemeentearchief. In voorgaande eeuwen blijken de Suringars een belangrijke rol gespeeld te hebben in de Leidse universitaire wereld. Zo wordt onder anderen een W.H.D.Suringar genoemd als rector van de Latijnse School, een G.C.B.Suringar als hoogleraar geneeskunde en W.F.R.Suringar als hoogleraar godgeleerdheid. De nieuwe Bilthovenaar W.J.P.Suringar komt zelf niet als hoogleraar in het Album Scholasticum van de RU Leiden voor. Wel studeerde hij er rechten en promoveerde er op een onderzoek naar de bestuursstructuur van Maastricht vóór het jaar 1796. Leiden was de stad, waar hij zijn toekomstige echtgenote ontmoette en waar zij in het huwelijk traden. Achtergronden genoeg om hun nieuwe home in Bilthoven te tooien met de huisnaam vol Leidse herinneringen *RAPENBURGH*. De toegevoegde 'h' is waarschijnlijk een speels grapje, want omstreeks 1926 werd de straatnaam Rapenburg in Leiden al zonder h geschreven. De hierbij afgedrukte foto komt van een door W.J.P.Suringar zelf uitgegeven prentbriefkaart, die een datumstempel van 1930 draagt.

Begin 1921 kreeg Nicolaas Hulzebosch toestemming voor de bouw van vier identieke huizen aan de Haydnlaan. Dit type woning blijkt op meerdere plekken in onze gemeente gebouwd te zijn, zij het steeds weer met andere accenten in de voorgevel. Men vindt er nog enkele onder andere in de Parklaan en de Gezichtslaan.

De huizen aan de Haydnlaan werden begin 1922 opgeleverd. Zij kregen de huisnummers 15, 17, 19 en 21. Bijgaande foto, waarop u op de achtergrond dit rijtje woningen kunt

zien, geeft een indruk van het toenmalig omringende landschap. In de eerste jaren na de bouw kregen drie van de vier huizen een huisnaam. De witgepleisterde gevels nodigden daar waarschijnlijk sterk toe uit. Nummer 15 kreeg de naam *SPES NOSTRA* (Onze hoop). Deze naam sierde zeker tot ver in de jaren vijftig de gevel, doch is daarna bij een opknapbeurt onder een nieuwe verflaag verdwenen. Enkele jaren geleden werd de gevel schoongemaakt als voorbereiding op een nieuwe verfbeurt en daar kwam *SPES NOSTRA* opnieuw te voorschijn. Met gevoel voor de geschiedenis van hun huis is door de huidige bewoners deze naam in ere hersteld. Nummer 17 droeg geen huisnaam.

Vermeldenswaard is wel, dat in dit huis de bekende tekenaar Peter Vos werd geboren. Nummer 19 kreeg direct na de oplevering van de bewoner P. van Royen, gepensioneerd kapitein van de Infanterie in het Nederlands-Indisch Leger, de uitbundige huisnaam *ZON-NEWEELDE* mee. Zeker tot 1956 heeft het huis deze naam gedragen. Tot in de jaren zestig was het in gebruik als kosterswoning voor de kerk van O.L.Vrouwe van Altijddurende Bijstand aan de Gregoriuslaan en werd langjarig bewoond door het met dertien kinderen gezegende gezin Van Gameren. Nummer 21 stond alleen in het adresboek van De Bilt / Bilthoven van 1927 vermeld met de huisnaam *LUCIE*.

Bronnen:

- Welwillend verstrekte informatie door huidige of vroegere bewoners en (oud-)omwonenden.
- Archief Historische Kring d'Oude School: dossiers Wegen, Bouwaanvragen en Huisnamen en Bedrijven.
- Gemeentearchief De Bilt, dossiers Bouwaanvragen archief 1.733.21.
- Gemeentearchief De Bilt, dossiers Burgerlijke Stand.
- Broekhoven, Sabine en Sonja Barends, *De Bilt, Geschiedenis en architectuur*, uitgeverij Kerckebosch. Zeist 1995.
- Brugman, J.C., *Bezet en verzet, De Bilt en Bilthoven in oorlogstijd*, uitgave drs. J.C. Brugman, Bilthoven.
- Palmer, A.N., *A history of the old parish of Gresford*. Wrexham Library and Art Centre, Wrexham, Wales.
- Briefwisseling tussen de dames E. de Jong-Horn te Bilthoven, S. Hill te Liverpool en Joy Thomas te Wrexham.
- Fotomateriaal van mevrouw E. de Jong-Horn, J. van der Heijden en Archief Historische Kring d'Oude School.
- Telefonisch verstrekte informatie door archief Rijksuniversiteit Leiden, Gemeentearchieven Leiden en Maastricht.
- *De Biltse Grift* nummer 3, juni 1993.
- *Utrechts Nieuwsblad*, 5 juli 1955.